

EMAKEELE SELTSI KEELETOIMKONNA OTSUSEID

Viimastel aastatel on Emakeele Seltsi keeletoimkonnas küll arutatud mitut teemat (kirjakeele normi määratlemine keeleseaduse alusel valitsuse määru- ses, kohanimed ja abisõnade algustähe küsimused, sordinimetuste õigekiri), kuid otsuste vastuvõtmiseni on jõutud alles sellel aastal. 2008. aasta 30. juunil kiitis keeletoimkond heaks kaks soovitu- se teksti, mis siin avaldatakse.

Jaapani sõnade kohta käiva soovitu- sega loodab keeletoimkond algatada sarja, mille jooksul käsitletakse ka teis- test keeltest, näiteks araabia või hiina keelest pärinevaid laen- ja tsitaatsõnu, mille kindlam kirjutusviis ei ole eesti keeles veel juurdunud.

Keeletoimkonna otsuste vastu huvi tundjatele olgu lisatud, et keeletoim- konna otsused avaldatakse veel enne nende vastuvõtmist, st kavanditena Eesti Keele Instituudi keelenõuande foorumis (www.eki.ee/keeleabi/foorum), mis võimaldab kõigil huvilistel arva- must avaldada. Vastuvõetud otsused ilmuvad ka Emakeele Seltsi kodulehel www.emakeeleselts.ee.

PEETER PÄLL

1. Jaapani päritoluga sõnade kasu- tamisest eesti tekstis

Emakeele Seltsi keeletoimkond arutas oma koosolekul 23. mail ja 20. juunil 2007 jaapani päritoluga sõnade vormis- tust eesti tekstis ja tões vajadust kind- lamate reeglite järele. Aruteludes osale- sid peale keeletoimkonna liikmete Maret

Nukke ja Enn Veldi. Soovituse teksti täpsustati hilisemas kirjavahetuses.

Võõrkeelse päritoluga sõnu saab ees- ti keeles kasutada põhiliselt kahel kujul: **võõrsõnaks mugandatuna** (eesti kirjaviisis, säilida võivad võõraks peetavad struktuurijooned) või **origi- naalkujul, tsitaatsõnana** (võõrkeele kirjaviisis, hääldus on võõrkeeleläheda- ne). Tsitaatsõnade kirjutamisel tuleb neid muust tekstist eristada, kasutades näiteks kursiivkirja.

Kui lähtekeeleks on keel, mis ei kasuta ladina kirja, siis vastab tsi- taatsõnana kirjutamisele see, kui me kirjutame vastava sõna ümber ladina tähestikku samade reeglite järgi, mida kasutatakse selle keele nimede kirjutamisel.

1.1. Jaapani sõnad tsitaatsõnana

Jaapani nimede kirjutamiseks kasuta- takse Eestis nn Hepburni parandatud transkriptsiooni, mis on maailmas kõi- ge levinum latinisatsioon. Sellele vasta- valt tuleb ka võõrsõnaks mugandamata jaapani sõnu tsitaatsõnadena kirjutada **Hepburni transkriptsioonis**, mis põhijoontes on inglispärane ja milles pikki vokaale märgitakse pikkuskriip- suga vokaalitähe peal.¹ Jaapani nimede ja tsitaatsõnade hääldamise juhiseid pakuvad „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006” ning käsiraamat „Maailma kohanimed” (Tallinn, 1999).

¹ Pikkuskriipsu asemel võib vahel ka näha tsirkumfleksi (ô, û).

Näiteid tsitaatsõnana kasutatavatest jaapani sõnadest: *amiuchi*, *izori*, *kimedashi*, *tsukidashi* (sumoterminid), *sukiyaki*, *yakitori*, *sashimi*, *sōmen*, *wasabi* (Jaapani kööki puudutavad terminid).²

1.2. Jaapani sõnad võõrsõnana

Võõrsõnaks mugandamisel asendatakse Hepburni transkriptsiooni tähevästest järgmiselt:

1) *ch* > *tš*, *j* > *dž*, *sh* > *š*, *y* > *j* (näiteks *geiša*, *suši*);

2) esimese silbi pikka vokaali võib märkida eesti pika vokaaliga (*nō*-teater > nooteater, *sūdoku* > suudoku);

3) järgsilbi dünaamilist rõhku ei märgita (sõnaraamatus aga lisatakse vastavale silbile rõhumärk): *tsunami* (hääldus: *tsuna'mi*), *mikado* (hääldus: *mika'do*).

Võõrsõnaks on otstarbekas mugandada vaid väike hulk sõnu, mis meil on muutunud üldtuntuks või mis on varasemast ajast traditsiooniliselt kirja-keelde jäänud. Mõned sõnad on üleminekujärgus, kus neid võib kasutada nii tsitaatsõnana kui ka võõrsõnana. Tähele tuleb panna nende erinevat vormistust (võõrsõna on tavakirjas, tsitaatsõna kursiivis vm esiletõstus): *vrđ suši* ja *sushi*, nooteater ja *nō*-teater, šogun ja *shōgun*. Erandjuhtudel on varasema mugandi kõrvale kujunenud Hepburni transkriptsiooni kirjpildi põhjal lihtsustatud hääldusega mugand, *vrđ džuu-*

² Kui jaapani sõna mugandamata kujul ei sisalda teisiti häälduvaid tähti (*ch*, *j*, *ō*, *sh*, *z*, *ū*, *w*, *y*), siis ei ole tsitaatsõna kirjaviisi kasutamine vajalik.

do ja judo (täpne transkribeering oleks *jūdō*).³

2. Internet ja internet

Emakeele Seltsi keeleteoimkond arutas mitmete asutuste ja isikute palvel algustähekasutust arvutivõrkude nimetamisel.

Seni antud soovitusel (mh „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006”) viitavad üksnes arvutivõrgule nimega Internet. Asjatundjate selgitusel on aga paralleelselt olemas üldisem võrgustiku mõiste, mida laensõnaga samuti internetiks nimetatakse ja mis oli tuntud enne ülemaailmsele arvutivõrgule Interneti nime andmist. Praktikas ei põhjusta algustähe erinevus arusaamatusi, kuigi suure tähega märgitakse konkreetset arvutivõrku ja väiketähega üldmõistet. Seepärast peab keeleteoimkond mõlemat algustähevarianti keeleliselt korrektseks. Tähele tuleb panna, et nimena vormistamisel on sõnaühendites vaja kasutada sidekriipsu (*Interneti-ühendus*, *Interneti-allikad*), samas kui üldmõistet tähistava termini puhul saab ühendi kirjutada kokku (*internetiühendus*, *internetiallikad*).

³ „Eesti õigekeelsussõnaraamatus ÕS 2006” on praegu märksõnadena antud ilma kursiivita *nō*-teater, *sushi*, samuti *juudo*; keeleteoimkonna soovitus täpsustab siinkohal nende sõnade kirjpilti. Võõrsõna *šogun* on erandlikult lühikese vokaaliga, kuigi reeglipärane mugandus oleks *šogun*.